CHRISTOlogisch

STUDIE A STUDIJNÍ POMŮCKY

Trojice v dialogu

Gramatika a exegeze v rozhovoru se svědky Jehovovými

JEŽÍŠ A TROJICE

Biblicky přemýšlet a vstupovat do rozhovoru

www.christologisch.de

Trojice v dialogu se svědky Jehovovými

Gramatika, exegeze a argumentační linie odolné v debatě

Studijní pomůcka s rychlou navigací, gramatickými výklady, analýzami textů, možnostmi překladu a upozorněními na meze argumentace.

5 klíčových textů · 3 metodická ochranná pravidla · 1 kumulativní řetězec závěrů

Analýza se opírá o gramatiky, slovníky a exegetické práce uvedené v seznamu literatury. Historické podrobnosti tím nejsou nezávisle doloženy.

Poznámka k překladu: Úplný český překlad německého zdroje. Biblické citace a možnosti překladu jsou přeloženy ze znění německého zdroje, nikoli doslovně citovány z oficiálního českého překladu Bible. Řecké tvary i bibliografické názvy jsou zachovány. Výklady německých překladatelských možností se nadále výslovně týkají němčiny. Německé ein Gott je vyjádřeno jako „nějaký bůh“, aby byla v jazyce bez členů patrná neurčitost. Neproběhla samostatná teologická revize.

Navigační přehled

Kliknutím na tematický blok přejdete přímo k němu. Pod každým hlavním nadpisem vede „Zpět k přehledu“ opět sem.

Stručný závěr · Odolné v debatě · Metodika · Klíčové texty · Souvislosti · Uplatnění a poznámky

Obsah

1. Stručný závěr

2. Odolné v debatě

3. Metodický rámec

4. Jan 17,3

5. Jan 1,1

6. Titovi 2,13

7. μονογενής

8. Koloským 1,15–17

9. Filipským 2,6–8

10. Jan 20,28

11. προσκυνέω

12. Duch svatý

13. Podřízenost Krista

14. Jahveho texty

15. Protiargument zastoupením

16. Vnitřní souvislosti

17. Argument srozumitelností

18. Argument terminologií

19. Historické argumenty

20. Nebezpečí překročení důkazů

21. Váha argumentů

22. Celková syntéza

23. Stručné uplatnění

24. Výkladové poznámky

25. Pramenná základna

1. Stručný závěr

- Kumulativní argument místo sbírky důkazových veršů. Nejsilnější linie spojuje monoteismus, osobní odlišnost, božské predikáty připisované Kristu, zprostředkování stvoření a kultické uctívání.
- Jan 1,1. θεός bez členu nemusí znamenat „nějaký bůh“. Nepřítomnost členu nečiní jmennou část přísudku automaticky neurčitou ani „méně božskou“.
- Titovi 2,13. Struktura koordinace se členem spojuje ve standardní analýze „Boha“ a „Spasitele“ s týmž referentem.
- Koloským 1,15–17. πρωτότοκος nelze ztotožnit s „nejprve stvořený“; kontext popisuje Krista jako prostředníka stvoření, jako existujícího přede vším a jako cíl stvoření.
- Metodické omezení. μονογενής nelze dokazovat domnělým slovním kořenem; μορφή ve Filipským 2 nelze paušálně ztotožňovat s „esencí“.

Historická tvrzení o publikacích Strážné věže, Konstantinovi, Nikaji, pohanských triádách a raných církevních otcích nejsou použitou gramatickou literaturou nezávisle doložena.

> **NEJSPOLEHLIVĚJŠÍ APOLOGETICKÁ LINIE**
> Nejspolehlivější apologetická linie nezní: „Každý jednotlivý text dokazuje celou Trojici“, nýbrž: „Několik vzájemně nezávislých gramatických a kontextových zjištění lze zařadit do obrazu Krista důsledně chápaného jako tvor jen za cenu značného dodatečného úsilí.“

2. Odolné v debatě

Ústřední stavba argumentace

1. Monoteistická rovina. Existuje jediný pravý Bůh.

2. Osobní rovina. Otec a Syn jsou jazykově rozlišováni.

3. Predikativní rovina. θεός a další mimořádně vysoké predikáty se vztahují na Krista.

4. Kosmologická rovina. Kristus má k celému stvoření vztah přesahující vztah běžného tvora.

5. Kultická rovina. Kristus přijímá προσκυνέω a božskou čest v náboženských kontextech.

6. Vztahová rovina. Poslání, poslušnost a podřízenost je třeba odlišit od otázky, čím je Kristus svým postavením či přirozeností.

> **ROZLIŠENÍ OTÁZEK**
> „Syn je odlišen od Otce“ odpovídá na otázku osobní identity. „Syn je Bůh“ odpovídá na otázku predikace. Tyto dvě výpovědi nejsou gramaticky totéž.

Pět zvlášť spolehlivých gramatických opor

Text	Jádro odolné v debatě
Jan 1,1	ὁ λόγος je podmět; θεός je jmenná část přísudku. Nepřítomnost členu nevynucuje neurčitý překlad.
Titovi 2,13	Člen + osobní substantivum + καί + osobní substantivum: za příslušných podmínek jeden společný referent.
Jan 20,28	Θωμᾶς εἶπεν αὐτῷ činí Ježíše adresátem slov „ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου“.

Text	Jádro odolné v debatě
Koloským 1,15–17	πρωτότοκος je vymezeno verši 16–17: Kristus jako prostředník, přede vším a cíl stvoření.
Filipským 2,7	λαβών vysvětluje ἐκένωσεν jako „přijetím“ podoby služebníka, nikoli jako gramaticky vyjádřené vzdání se božských vlastností.

Typické námitky a jejich gramatická síla

Námitka	Hodnocení
„θεός nemá člen, tedy: nějaký bůh.“	Slabé. Bez členu neznamená neurčité.
„πρωτότοκος znamená nejprve stvořený.“	Příliš rychlé. Slovo i genitiv je třeba určit z kontextu veršů 16–17.
„μονογενής obsahuje γεννάω, tedy časový počátek.“	Metodicky chybné. Etymologický rozklad nenahrazuje jazykový úzus.
„μορφὴ θεοῦ znamená přímo božskou esenci.“	Přehnané. Lexém má v kontextu širší rozsah.
„προσκυνέω vždy znamená božské uctívání.“	Příliš silné. Rozhodující je konkrétní náboženský kontext.

Odpověď na 60 sekund

„Otázku Trojice bych nestavěl na jediném slově. V Janovi 1,1 neoznačuje θεός bez členu automaticky ‚nějakého boha‘; Titovi 2,13 gramaticky spojuje ‚Boha‘ a ‚Spasitele‘ s jedním referentem; Jan 20,28 výslovně obrací ‚můj Pán a můj Bůh‘ k Ježíšovi; a Koloským 1 nestaví Krista jednoduše dovnitř stvoření, nýbrž jako jeho prostředníka, jako přede vším a jako jeho cíl. Otázkou proto je, který celkový model vysvětluje všechna tato zjištění současně.“

3. Metodický rámec: co může gramatika dokázat?

Tři roviny argumentace

Rovina	Příklad z Jana 1,1
1. Gramatické zjištění	λόγος je podmět; θεός je jmenná část přísudku; θεός je bez členu a stojí před slovesem.
2. Sémantický výklad	Nepřítomnost členu nečiní θεός automaticky neurčitým; kvalitativní odstín je dobře odůvodnitelný.
3. Teologické začlenění	Jak predikace zapadá do celého Janova evangelia a do vztahu πρὸς τὸν θεόν?

> **OCHRANNÉ PRAVIDLO**
> Nejprve konstrukce, potom kontext, potom sémantika a teprve poté systematický závěr.

Robertson zásadně varuje před syntaxí, která z několika příkladů ukvapeně vytváří pravidla a následně podřizuje jazyk vlastní logice. Haubeck/von Siebenthal obdobně zdůrazňují, že jednotlivá slova je třeba chápat v jejich kontextových vztazích a větné stavbě.

Odkaz na pramen: A. T. Robertson, A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research; Haubeck/von Siebenthal, Neuer sprachlicher Schlüssel zum griechischen Neuen Testament.

Co samotná gramatická analýza nemůže poskytnout

- Plně rozpracovanou nikajskou ontologii.
- Pozdější kategorie οὐσία, ὑπόστασις, perichoreze nebo božské jednoduchosti jako přímé pojmy textu.
- Historické výpovědi o Konstantinovi, Nikaji nebo původu trojiční terminologie.
- Soteriologii odvozenou z jediného pádu či členu.

4. Jan 17,3: „tebe, jediného pravého Boha“

Řecké jádro

> σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν

Slovo	Lemma	Tvar	Úloha	Významový rozsah
σέ	σύ	Akuzativ jednotného čísla	Předmět γινώσκωσιν	tebe
τὸν	ὁ	Akuzativ jednotného čísla mužského rodu	Člen	určitý člen
μόνον	μόνος	Akuzativ jednotného čísla mužského rodu	Přívlastek k θεόν	jediný, sám
ἀληθινόν	ἀληθινός	Akuzativ jednotného čísla mužského rodu	Přívlastek k θεόν	pravý, skutečný
θεόν	θεός	Akuzativ jednotného čísla mužského rodu	Přístavek k σέ	Bůh

Co gramatika bezpečně dokládá

- Oslovený je určen jako ὁ μόνος ἀληθινὸς θεός.
- μόνος je skutečným vymezením výlučnosti.
- ἀληθινός není pouhou zdvořilostní formulí.
- Výpověď má silnou monoteistickou působnost.

Co gramatika nedokládá

- Neobsahuje větu: „Jedině ty jsi Bůh, zatímco Ježíš ontologicky Bohem není.“
- Stejně tak neobsahuje větu: „Syn má proto nutně tutéž božskou esenci jako ty.“
- Oba další závěry potřebují celkový janovský kontext.

BOD DEBATY

Vlastní otázka zní: Vylučuje Jan 17,3 každou jinou osobu z každé božské predikace, nebo text staví jediného pravého Boha do protikladu k falešným božstvům? Samotná gramatika tuto systematickou otázku nerozhoduje; nutí však brát výlučnou formulaci vážně.

Hodnocení dilematu „pravý Bůh, nebo falešný bůh“

Rétorické dilema je vyhrocené, ale gramaticky není zcela závazné. θεός se podle kontextu může vztahovat na bytosti či osoby, aniž by ze samotného lexému plynula plná ontologická rovnost. Silnější je spojení Jana 17,3 s Janem 1,1, Janem 20,28 a kultickým uctíváním Ježíše.

Odkaz na pramen: Exegetical Dictionary of the New Testament, hesla ἀληθινός/θεός a janovský úzus.

5. Jan 1,1: rozhodující struktura predikace

Text a morfologický rozbor

> καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος

Slovo	Lemma	Tvar	Úloha	Významový rozsah
καί	καί	Spojka	Spojení	a, také
θεός	θεός	Nominativ jednotného čísla mužského rodu, bez členu	Jmenná část přísudku	Bůh; božská kvalita
ἦν	εἰμί	Imperfektum indikativu aktiva, 3. osoba jednotného čísla	Spona	bylo
ὁ λόγος	λόγος	Nominativ jednotného čísla mužského rodu se členem	Podmět	Slovo, Logos

Proč chybějící člen nevynucuje „nějaký bůh“

- Substantivum bez členu může být neurčité, kvalitativní nebo určité.
- Chybějící člen v řečtině není funkčním protějškem německého neurčitého členu.
- U Jana 1,1c je čistě neurčitá analýza gramaticky výrazně slabší, než se často tvrdí.

KLÍČOVÉ ROZLIŠENÍ

Bez členu ≠ neurčité.

Co znamená „kvalitativní“

Kvalitativní analýza zdůrazňuje kvalitu, přirozenost nebo povahu, kterou jmenná část přísudku připisuje podmětu. Není to totéž jako oslabení na „nějakým způsobem božské“. Naopak se o λόγος vypovídají vlastnosti spojené s θεός.

Vztah Jana 1,1b a Jana 1,1c

Klauze	Funkce
ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν	Vztah a osobní odlišnost.
θεὸς ἦν ὁ λόγος	Predikace θεός o λόγος.

> **DVOJÍ OMEZENÍ**
> Modalistické ztotožnění („Logos je přesně táž osoba jako dříve uvedený θεός“) špatně odpovídá vztahu πρὸς. Neurčité čtení o druhém bohu („další bůh“) však nepřítomnost členu také nevynucuje.

Možnosti překladu a jejich gramatická cena

Následující možnosti překládají německé formulace rozebírané ve zdroji.

Překlad	Gramatická cena
„A Slovo bylo Bůh.“	Nízká. Standardní němčina může bez členu vyjadřovat kvalitativní i určité odstíny.
„A božského druhu bylo Slovo.“	Zviditelňuje kvalitativní odstín, v němčině však může znít slaběji než θεός.
„A Slovo bylo nějaký bůh.“	Vysoká. Rozhoduje o θεός jako o neurčitém, ačkoli to gramatika nevyžaduje.

Nutné, pravděpodobné, samostatně neprokazatelné

Kategorie	Výpověď
Nutné	λόγος je podmět; θεός je jmenná část přísudku; nepřítomnost členu neopravňuje k automatickému neurčitému členu.
Velmi pravděpodobné	θεός má značnou kvalitativní sílu.
Nedokázáno samotnou gramatikou	Plně rozpracovaná trojiční ontologie.

Odkaz na pramen: Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics, oddíly o členu a jmenných částech přísudku před slovesem.

6. Titovi 2,13: člen a společný referent

Základní struktura

> τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν …

Příslušná forma je: člen + osobní substantivum + καί + osobní substantivum. Za klasických podmínek konstrukce Granvilla Sharpa odkazují obě substantivní označení na tutéž osobu.

- Obě označení jsou osobní.
- Jednotné číslo.
- Nejde o vlastní jména v odborném smyslu.
- Stejný pád.

- Člen má pouze první substantivum.

Proč je Titovi 2,13 silný text

Přirozené syntaktické čtení spojuje θεός a σωτήρ s týmž referentem. Síla argumentu spočívá právě v tom, že se neopírá jen o jednotlivý lexém, nýbrž o strukturu koordinace.

Možnosti překladu

Překlad	Hodnocení
„našeho velikého Boha a Spasitele Ježíše Krista“	Strukturálně velmi dobře odpovídá.
„velikého Boha a našeho Spasitele Ježíše Krista“	Vytváří oddělení referentů, kterému struktura se členem nepřeje.
„slávy velikého Boha a Spasitele Ježíše Krista“	Potřebuje dodatečné předpoklady pro oddělení referentů; německá formulace opakuje určitý člen před Spasitelem.

> **STANDARDNÍ ČTENÍ**
> Titovi 2,13 není jen textem, v němž lze Ježíše případně spojit s Bohem. Standardní syntaktické čtení spojuje tituly θεός a σωτήρ s týmž referentem.

Odkaz na pramen: Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics, konstrukce Granvilla Sharpa; Nigel Turner, A Grammar of New Testament Greek III: Syntax.

7. μονογενής: jedinečnost místo etymologické magie

Metodická oprava

Tvrzení „μονογενής se skládá z μόνος + γένος, a proto nutně znamená ‚jedinečný‘“ není metodicky čisté. Slovo nelze spolehlivě definovat jeho domnělými složkami.

> **VAROVÁNÍ PŘED CHYBNÝM ÚSUDKEM**
> Význam lexému určuje skutečný jazykový úzus a kontext, nikoli populární rozkládání slova.

Silný doklad: Židům 11,17

Izák je označen jako μονογενής, ačkoli Abraham měl další syny. Skutečné užití tím ukazuje, že slovo může označovat jedinečnost či jedinečný vztah a nemusí jednoduše znamenat „jediný biologicky zplozený syn“.

Apologetický důsledek

- μονογενής nemůže sloužit jako samostatný gramatický důkaz Kristova časového počátku.
- Naopak samotný lexém nedokazuje ani plně rozpracovanou nauku věčného plození.
- Silná je výpověď o jedinečnosti synovského vztahu; ontologie musí vycházet z širšího kontextu.

Odkaz na pramen: D. A. Carson, Exegetical Fallacies, omyly při studiu slov; Exegetical Dictionary of the New Testament, heslo μονογενής.

8. Koloským 1,15–17: πρωτότοκος a stvoření

Sporný bod

> πρωτότοκος πάσης κτίσεως

Rovnice „πρωτότοκος = nejprve stvořený“ je příliš rychlá. Lexém i genitiv πάσης κτίσεως musí být vymezeny bezprostředním kontextem.

Mnohorozměrnost πρωτότοκος

πρωτότοκος se podle kontextu může týkat časového prvenství, přednosti, hodnosti nebo dědického postavení. V Koloským 1 nelze výraz redukovat na jediný z těchto aspektů.

Vymezující funkce veršů 16–17

- ἐν αὐτῷ: stvoření ve vztahu ke Kristu.
- δι’ αὐτοῦ: Kristus jako zprostředkující činitel stvoření.
- εἰς αὐτόν: Kristus jako cílový bod stvoření.
- πρὸ πάντων: Kristus stojí přede vším.
- τὰ πάντα … συνέστηκεν: všechno v něm trvá.

KLÍČOVÉ POZOROVÁNÍ

Nejsilnějším bodem není izolovaná definice πρωτότοκος, nýbrž celková struktura: Kristus má vůči celku stvořeného všeobsáhlý vztah prostřednictví, přednosti a cíle.

Vložení slova „ostatní“

V řeckém τὰ πάντα nestojí ani ἄλλος, ani ἕτερος. Překlad „všechny ostatní věci“ proto není překladem výslovně přítomného lexému, nýbrž výkladovým omezením.

Co je jisté a co pravděpodobné

Stupeň	Hodnocení
Jisté	Řecké τὰ πάντα neobsahuje slovo „ostatní“.
Silné kontextově	Verše 16–17 popisují Krista jako prostředníka, přede vším a cíl stvoření.
Příliš hrubé	„Protože je všechno stvořeno skrze něho, nemůže logicky v žádném smyslu patřit ke stvoření.“ Přirozený jazyk může pragmaticky omezovat množiny; silnějším argumentem je kontext.

Odkaz na pramen: Exegetical Dictionary of the New Testament, heslo πρωτότοκος; Murray J. Harris, Prepositions and Theology in the Greek New Testament; A. T. Robertson.

9. Filipským 2,6–8: μορφή, ἁρπαγμός a κένωσις

μορφῇ θεοῦ

Častá apologetická zkratka „μορφή znamená vlastní podstatu“ je příliš silná. Lexém má širší významové pole; protiklad „pouhý vnější vzhled proti vnitřní substanci“ se nesmí do hymnu mechanicky vnášet.

LEPŠÍ FORMULACE

Paralela μορφὴ θεοῦ / μορφὴ δούλου vyžaduje závažnou, nikoli triviální výpověď o příslušném Kristově způsobu existence či postavení. Samotný lexém však není filozofickou definicí οὐσία.

ἁρπαγμός

Význam je sporný. Diskutuje se, zda ἁρπαγμός označuje něco, čeho je třeba se zmocnit, nebo něco, co je třeba držet či využívat. Argumentace odolná v debatě by měla tuto nejistotu otevřeně pojmenovat.

Silnější gramatický bod: λαβών

> ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών

Participium λαβών lze chápat jako prostředek či způsob: Kristus se „vyprázdnil“ tím, že přijal podobu služebníka. κένωσις je tak gramaticky kladně popsána přijetím služebného způsobu existence, nikoli výslovně formulovaným vzdáním se božských vlastností.

Slabá linie	Silnější linie
„μορφή lexikálně dokazuje božskou esenci.“	Paralela a kontext ukazují závažnou výpověď o postavení/způsobu existence, aniž by byl lexém filozoficky přetížen.
„ἁρπαγμός je zcela jednoznačné.“	Sémantická debata se přiznává.
„ἐκένωσεν znamená vzdání se božských vlastností.“	λαβών vysvětluje vyprázdnění jako přijetí podoby služebníka.

Odkaz na pramen: Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics, participia; Exegetical Dictionary of the New Testament, hesla μορφή a ἁρπαγμός.

10. Jan 20,28: „Můj Pán a můj Bůh“

Struktura textu

> Θωμᾶς εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου

Slovo	Lemma	Tvar	Úloha	Významový rozsah
Θωμᾶς	Θωμᾶς	Nominativ jednotného čísla	Mluvčí	Tomáš
εἶπεν	λέγω	Aorist indikativu aktiva, 3. osoba jednotného čísla	Přísudek	řekl
αὐτῷ	αὐτός	Dativ jednotného čísla	Adresát	jemu
ὁ κύριός μου	κύριος	Nominativ se členem + genitiv	Oslovení	můj Pán
καὶ	καί	Spojka	Koordinace	a
ὁ θεός μου	θεός	Nominativ se členem + genitiv	Oslovení	můj Bůh

Proč je „pouhé zvolání“ slabé

Nejsilnější referenční oporou je εἶπεν αὐτῷ: Tomáš to řekl „jemu“. Analýza, při níž jsou slova nezávisle na dativním referentu náhle obrácena k jinému adresátovi, potřebuje dodatečné pragmatické úsilí.

Co verš unese

Silné	Nevyplývá ze samotného verše
θεός se v přímém oslovení vztahuje na Ježíše.	Úplná trojiční nauka o osobách.
ὁ κύριός μου a ὁ θεός μου jsou souřadná oslovení.	Vysvětlení všech ostatních christologických textů.

> **ZVLÁŠTNÍ SÍLA**
> Jan 20,28 je zvlášť silný, protože reference zde nezávisí na nepřítomnosti členu u jmenné části přísudku: ὁ θεός má člen a skrze εἶπεν αὐτῷ se vztahuje přímo k adresátovi.

Odkaz na pramen: Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics, nominativ oslovení / vztahové genitivy.

11. προσκυνέω a uctívání Ježíše

Sémantický rozsah

προσκυνέω může označovat úctu, vzdání pocty nebo uctívání. Samotný lexém proto není automatickým znakem božství. Rozhoduje konkrétní scéna: kdo uctívá koho, v jakém náboženském rámci a s jakým vypravěčským hodnocením?

Proč je u Ježíše důležitý kontext

- U Matouše se προσκυνέω vůči Ježíšovi objevuje ve výslovně christologických scénách souvisejících se vzkříšením.
- Ve Zjevení se odmítá uctívání andělů, zatímco Bůh a Beránek stojí ve středu nebeského uctívání.
- Zároveň existují kontexty, v nichž προσκυνέω neoznačuje plné božské uctívání; každý výskyt je proto třeba hodnotit samostatně.

> **FORMULACE ODOLNÁ V DEBATĚ**
> Samotné προσκυνέω nedokazuje Kristovo božství. Jeho opakované užití pro Krista ve výslovně kultických kontextech má však značnou christologickou váhu.

Odkaz na pramen: Exegetical Dictionary of the New Testament, heslo προσκυνέω.

12. Duch svatý: síla, nebo osobní skutečnost?

Sémanticko-pragmatický vzorec

- Duch mluví.
- Posílá a vede.
- Rozhoduje či jedná z vlastní vůle.

- Lze mu lhát či jej pokoušet.
- Učí a působí jako svědek.
- Ustanovuje osoby do funkcí.

Toto nahromadění osobních predikátů je silným argumentem proti redukci Ducha na zcela neosobní fyzikální energii. Ještě však není úplnou ontologií Ducha.

Skutky 5,3–4

Spojení „lhát Duchu svatému“ a „lhát Bohu“ vytváří silnou referenční a teologickou blízkost. Gramaticky tam však nestojí formální sponová rovnice πνεῦμα ἅγιον = θεός. Závěr vzniká z logiky souběžných výpovědí.

> **OCHRANA PŘED PŘEKROČENÍM DŮKAZŮ**
> Silné jako kontextová argumentace identitou; příliš silné jako tvrzení, že gramatika obsahuje výslovnou ztotožňující formuli.

Odkaz na pramen: Exegetical Dictionary of the New Testament, heslo πνεῦμα a užití u Lukáše a ve Skutcích.

13. Podřízenost Krista: oddělit funkci a ontologii

Texty o poslání, poslušnosti nebo podřízenosti odpovídají nejprve na vztahové a funkční otázky. Z „A poslouchá B“ gramaticky automaticky neplyne „A patří do ontologicky nižší kategorie bytí“.

Přesné kontrolní otázky

- Kdo posílá koho?
- Kdo poslouchá koho?
- V jaké vypravěčské či dějinněspásné situaci se to děje?
- Popisuje text vztah/funkci, nebo přirozenost/druh?
- Jaké další predikáty se téže osobě připisují v kontextu?

> **OMEZENÍ**
> Další nauka o věčné funkční podřízenosti božských osob není touto gramatickou analýzou doložena jako samostatná systematická teze.

14. Jahveho texty, stvoření a Kristus

Kumulativní podoba argumentace

> Starozákonní Jahveho titul nebo čin → novozákonní převzetí téhož textu/titulu → použití na Krista → otázka identity

Tato linie může být silná, musí však být prověřena jednotlivě pro každé místo.

1. Výchozí text. Jak zní řecký text LXX či hebrejský text?

2. Citační technika. Cituje Nový zákon doslovně, parafrází, nebo jen motivicky?

3. Referent ve Starém zákoně. Kdo je tam mluvčí či adresát?

4. Referent v Novém zákoně. Na koho se formulace vztahuje?

5. Druh použití. Je identifikační, typologické, zástupné, nebo funkční?

> **MEZERA V PRAMENECH**
> Úplné textověkritické prověření jednotlivých Jahveho citátů zde není provedeno. Každý křížový odkaz je třeba ověřit podle řeckého, hebrejského a případně LXX textu.

15. Protiargument zastoupením

Nejsilnější antitrinitární alternativa

Možný protimodel zní: Ježíš nese vysoké tituly a koná božské skutky jako nejvyšší Boží zmocněnec. Tento model se nesmí odmítnout tím, že se řeč o zastoupení zásadně prohlásí za nemožnou.

Řecká syntax dokáže rozlišovat konečného původce a zprostředkujícího činitele. διά + genitiv může vyjadřovat zprostředkující instanci.

Vlastní kontrolní otázka

> **DOSTATEČNOST MODELU ZASTOUPENÍ**
> Stačí model zastoupení k vysvětlení nejen jednotlivých Ježíšových činů, ale celé kombinace predikace θεός, vztahu ke stvoření, přímého oslovení jako Boha a kultického uctívání?

Tím se debata přesouvá od jednotlivého textu o „zástupci“ k vysvětlovací síle celkového modelu.

Odkaz na pramen: Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics, předložky a činitelství.

16. Vnitřní souvislosti klíčových textů

Jan 17,3 + Jan 1,1

Jan 17,3 označuje Otce jako jediného pravého Boha. Jan 1,1 připisuje Logu θεός. Již sám Jan 1,1 rozlišuje vztah a predikaci:

Struktura	Funkce
πρὸς τὸν θεόν	Vztah / osobní odlišnost
θεὸς ἦν ὁ λόγος	Predikace

> **JANOVSKÉ NAPĚTÍ**
> Vlastní janovské napětí nezní „Otec, nebo Syn?“, nýbrž: Jak může Jan výlučně označovat Otce za pravého Boha a současně připisovat θεός Logu a nechat Ježíše v 20,28 oslovit jako ὁ θεός?

Jan 1,1 + Jan 20,28

Jan 1,1	Jan 20,28
Jmenná část přísudku θεός; možná debata o nepřítomnosti členu.	ὁ θεός se členem v přímém oslovení.
Otázka: Co se vypovídá o Logu?	Otázka: Jak je Ježíš osloven?
Diskutuje se o kvalitativních/určitých odstínech.	εἶπεν αὐτῷ ukotvuje adresáta.

Právě proto, že oba texty stojí na různých gramatických mechanismech, vzájemně se kumulativně posilují.

Titovi 2,13 + Jan 20,28

Titovi 2,13 stojí na koordinaci se členem; Jan 20,28 na referenci adresáta a nominativu oslovení. Protimodel proto musí vysvětlit dvě vzájemně nezávislé syntaktické konstrukce.

Koloským 1 + Jan 1

- Jan 1: stvoření se děje skrze Logos.
- Koloským 1: všechno je stvořeno v Kristu/skrze Krista, směřuje k němu a trvá v něm.
- Společný tlakový bod: Kristus má všeobsáhlý vztah k celku stvořeného.

> **CHRISTOLOGICKÝ TLAK**
> Christologický tlak vzniká tím, že Kristus nestojí pouze na počátku stvoření, ale je zároveň popsán jako jeho prostředník, ten, který je před ním, jeho udržovatel a cíl.

17. Argument srozumitelností

„Nesrozumitelné“ není gramatické vyvrácení

1. Korintským 14,33 stojí v rozpravě o spořádaném jednání obce a uplatňování duchovních darů. Výpověď není obecným epistemologickým pravidlem podle vzorce „těžko srozumitelné = nepravdivé“.

> **OCHRANA KONTEXTU**
> Text o liturgickém řádu nelze bez kontextu proměnit v pravidlo o metafyzické srozumitelnosti každé nauky.

Historické výroky Strážné věže o nepochopitelnosti Boha nejsou gramatickou literaturou nezávisle doloženy.

> **MEZERA V PRAMENECH**
> Historické výroky Strážné věže je třeba ověřit v příslušné primární publikaci.

18. Argument terminologií: „Trojice není v Bibli“

Pojem a lexém, kterým je tento pojem později označován, nejsou totéž. Několik výpovědí korpusu může být shrnuto pozdějším odborným termínem.

Chybný úsudek	Přesné prověření
„Slovo chybí, tedy je pojem nebiblický.“	Prověřit, zda výpovědi shrnuté odborným termínem skutečně v textu jsou.
„Odborný termín existuje, tedy je nauka dokázána.“	Prověřit, zda odborný termín přiměřeně a bez rozporu syntetizuje textové údaje.

> **TEXTOVÝ ZÁKLAD**
> Terminologická nepřítomnost nauku nevyvrací. Terminologická existence ji však také nedokazuje. Rozhodující je textový základ.

19. Historické argumenty: pohanství, Nikája, Konstantin

Historická tvrzení o polemice Strážné věže, pohanských triádách, Konstantinovi, Nikaji, Ariovi, Irenejovi, Tertullianovi, Origenovi a homoousios nepatří do gramatiky koiné. Zde vyhodnocená gramatická literatura je dostatečně nedokumentuje.

> **STAV PRAMENŮ**
> Pro tyto historické výpovědi zde chybějí nezávislé doklady. Jsou zapotřebí primární publikace Strážné věže, prameny k Nikaji, předkoncilní texty a odborná historická literatura.

To neznamená, že tyto historické výpovědi jsou nepravdivé. Znamená to, že je předložené gramatické zkoumání nezávisle neověřuje.

20. Tři největší nebezpečí překročení důkazů

1. Etymologické překročení

Vyhnout se	Lépe
„μονογενής = μόνος + γένος, tedy musí znamenat X.“	Určit význam ze skutečného jazykového úzu a kontextu.

2. Lexikální překročení

Vyhnout se	Lépe
„μορφή znamená esenci, tedy Filipským 2,6 dokazuje metafyziku.“	Vyhodnotit paralely a kontext; nepřetěžovat lexém filozoficky.

3. Překročení od gramatiky k dogmatice

Vyhnout se	Lépe
„Jeden člen nebo jedna předložka dokazuje celou nauku o Trojici.“	Gramatika vymezuje referenci, predikaci a vztah; systematická syntéza vzniká teprve z více textů.

> **KUMULATIVNÍ SYNTÉZA**
> Nauka o Trojici, pokud je odvozována z těchto textů, je syntézou několika výpovědí. Právě proto se nemá předstírat, že jediný morfém musí nést celou syntézu.

21. Váha nejdůležitějších argumentů

Velmi silné gramaticky

Pořadí	Argument
1	Titovi 2,13: jeden společný referent pro „Boha a Spasitele“.
2	Jan 20,28: přímé oslovení Ježíše jako „můj Pán a můj Bůh“.
3	Jan 1,1: nepřítomnost členu nevynucuje „nějaký bůh“.
4	Filipským 2,7: κένωσις je pomocí λαβών blíže určena jako „přijetím“.

Silné kontextově a sémanticky

Pořadí	Argument
5	Koloským 1,15–17: πρωτότοκος v kontextu všeobsáhlých výpovědí o stvoření a přednosti.
6	προσκυνέω vůči Kristu v kultických kontextech.
7	Jan 17,3 jako skutečně výlučný text, který však neobsahuje automatické vyloučení každého božského predikátu Krista.

Podpůrné, ale samy o sobě nerozhodující

- μονογενής: podporuje jedinečnost a brání jednoduchému ztotožnění s časovým stvořením.
- Osobní činnosti Ducha: silné proti čistě mechanické představě energie, ale nikoli úplná ontologie.

22. Celková syntéza: nejhlubší vnitřní logika

Celý tematický komplex lze zredukovat na tři současně zachované údaje:

Údaj	Zjištění
Jednota Boha	Novozákonní monoteismus není opuštěn.

Údaj	Zjištění
Skutečná odlišnost	Otec a Syn jsou ve vztahu a není s nimi zacházeno jako s touž osobou.
Vysoké predikáty Krista	θεός, vztah ke stvoření, přímé oslovení jako Boha a kultické uctívání vytvářejí značný christologický tlak.

Modalistické řešení má potíže se skutečnou odlišností. Zjednodušené polyteistické řešení se střetává s monoteismem. Řešení, které důsledně chápe Krista jako tvora, musí vysvětlit, proč je tvor popsán právě těmito predikáty a funkcemi.

KUMULATIVNÍ ŘETĚZEC ZÁVĚRŮ

Odlišnost se týká osob. Božská predikace se týká způsobu, jak je Kristus popsán. Gramatika sama pozdější dogmatickou syntézu neformuluje, vytváří však exegetický problém, na který tato syntéza odpovídá.

NEJSILNĚJŠÍ ARGUMENT

Nejsilnějším argumentem není, že někde stojí slovo „Trojice“ nebo úplná definice. Je jím tvrzení, že tytéž texty současně zachovávají Boží jednotu, skutečnou odlišnost Otce a Syna i mimořádně silné božské predikáty o Kristu.

23. Stručné uplatnění: pro rozhovor a studium Bible

Tři nosné hlavní výpovědi

1. Začínej u jasných konstrukcí. Jan 1,1, Titovi 2,13, Jan 20,28 a Koloským 1,15–17 unesou více než debata o pozdějších koncilech.

2. U sporných slov říkej méně, ale přesněji. μονογενής, μορφή, ἁρπαγμός a πρωτότοκος se nesmějí lexikálně přetěžovat.

3. Buduj kumulativně. Osobní odlišnost + božská predikace + vztah ke stvoření + uctívání.

VAROVNÁ VĚTA PŘED PŘEKROČENÍM DŮKAZŮ

Ne: „Řecká gramatika dokazuje úplnou nauku o Trojici.“ Lépe: „Řecká gramatika vylučuje několik jednoduchých antitrinitárních úhybných čtení nebo je činí podstatně méně pravděpodobnými; nauka o Trojici je systematickou syntézou zbývajícího celkového svědectví.“

Rychlé odkazy ke klíčovým textům

Jan 17,3 · Jan 1,1 · Titovi 2,13 · Koloským 1,15–17 · Filipským 2,6–8 · Jan 20,28

24. Výkladové poznámky

A) Konzervativní, věrný Bibli

- Typický důraz. Různé novozákonní výpovědi jsou čteny jako soudržné kanonické svědectví.
- Silné těžiště. Jan 1,1; Jan 20,28; Titovi 2,13; Koloským 1.
- Varování před překročením důkazů. Kanonická jednota nesmí nahradit přesnou syntaxi obtížného jednotlivého textu; ve Filipským 2,6 zůstává ἁρπαγμός jazykově sporné.

B) Free Grace

- Typický důraz. Gramatická zjištění o Kristově božství se zásadně neliší.
- Soteriologická opatrnost. Z Jana 17,3 by se nemělo ukvapeně odvozovat složité metafyzické minimum vědomostí jako podmínka věčného života.
- Varování před překročením důkazů. Z jediné akuzativní konstrukce Jana 17,3 nelze vyčíst trojiční ani antitrinitární soteriologii.

25. Pramenná základna gramatické analýzy

Následující literatura slouží k orientaci v gramatické analýze. Nenahrazuje úplnou bibliografickou dokumentaci jednotlivých argumentů.

- A. T. Robertson, A Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research.
- J. H. Moulton / W. F. Howard / Nigel Turner, A Grammar of New Testament Greek, sv. I–IV.
- Friedrich Blass, Grammatik des Neutestamentlichen Griechisch.
- Heinrich von Siebenthal, Griechische Grammatik zum Neuen Testament.
- Wilfrid Haubeck / Heinrich von Siebenthal, Neuer sprachlicher Schlüssel zum griechischen Neuen Testament.
- Daniel B. Wallace, Greek Grammar Beyond the Basics: An Exegetical Syntax of the New Testament.
- Horst Balz / Gerhard Schneider (eds.), Exegetical Dictionary of the New Testament, sv. 1–3.
- Murray J. Harris, Prepositions and Theology in the Greek New Testament.
- D. A. Carson, Exegetical Fallacies.
- Douglas Mangum / Josh Westbury (eds.), Linguistics & Biblical Exegesis.

Témata nedoložená touto pramennou základnou

- Primární citace Strážné věže a dějiny publikací.
- Dějiny dogmatu v Nikaji a konkrétní Konstantinova role.
- Podrobné patristické výpovědi o Irenejovi, Tertullianovi, Origenovi a dalších raných autorech.
- Úplné textověkritické prověření všech vztahů Starý zákon/LXX–Nový zákon bez samostatného vydání NA/LXX.

> **ZÁSADA**
> Historické výpovědi nedoložené primárními prameny musí zůstat označeny jako neověřené.